

Morokulien

Statsminister
Gro Harlem Brundtland

FREDEN - VÅR FELLES FREMTID.

40 år er gått siden de frie nasjoner gjennom FNs menneskerettighetserklæring like etter krigen ble enige om grunnleggende rettigheter og friheter for hvert enkelt menneske. Og heldigvis er det slik at disse rettigheter er blitt en større realitet for millioner av mennesker verden over.

Det har skjedd store framskritt i mange land, også i utviklingslandene når det gjelder helse, utdanning og levealder. Men nærmere en milliard mennesker lever under fattigdomsgrensen. De får ikke dekket sitt behov for mat, helse, bolig og arbeid. Og antallet fattige mennesker øker stadig. Forskjellene i verden blir større.

I en verden der fattigdommen knuger en milliard mennesker, er det langt igjen før idealene er blitt virkelighet. For oss betyr dette at vi ikke kan hvile i vårt engasjement for en bedre verden. Det som rammer vår nabo kan aldri bli likegyldig for oss her i Norden. Og vi er alle naboer, over landegrensene, over generasjonene.

Freden er ikke sikret. Men i 1988 har freden hatt bedre vilkår enn på lenge. Vi står ved et vannskille i etterkrigs-historien. Hvem hadde trodd for få år siden at vi skulle få se USAs president og Sovjetunionens leder på Den røde plass i glad samtale med barn og voksne. Vi opplever en fullstendig forandring av forholdet mellom de to supermaktene. Vi har grunn til å håpe at de nye holdninger og viljen til samarbeid vil skape historiske forskjeller, at de vil sette preg på vår framtid.

Freden kan bare sikres i fellesskap, gjennom en fin vev av tråder mellom land og mellom mennesker på alle livets områder - et nettverk av samarbeid og forståelse, kulturelle og økonomiske kontakter som skaper forståelse og avhengighet.

Nå har vi endelig opplevd at det vi arbeidet for i en årrekke også gav resultater. USA og Sovjetunionen har avtalt å fjerne atomraketten i Europa. Vi ser helt nye muligheter for avspenning gjennom dialogen mellom øst og vest. Det har gitt oss ny tro på at det nytter, at rustningskappløpet kan stanses og snus.

Vi i Norden har et stort ansvar for å fremme freden og solidariteten i verden. De nordiske land er små land, men våre

muligheter til å påvirke den internasjonale utvikling går lengre enn våre størrelser skulle tilsi. Kanskje trenger vi andre for å minne oss om dette fra tid til annen.

Under en konferanse om miljø og utvikling i Stockholm ifjor sa Generalsekretæren i samveldet av nasjoner, det tidligere britiske samveldet, det slik: De nordiske land har oppgradert vår sivilisasjon. De har bidratt til å skape en bedre verden ved sin felles politiske tradisjon. Tro på verdien av enighet og dialog, og solidaritet med de svakere medlemmer av verdenssamfunnet er sentrale elementer i Nordens bidrag til den internasjonale utvikling". Jeg gjengir det som her ble sagt for å understreke det ansvar vi har.

Vi har et særpreg her i Norden som vi har grunn til å være stolte av. I vårt rolige hjørne av verden oppfattes ingen av oss som noen trussel mot hverandre eller mot andre.

Vårt Nordiske samarbeid og samhold er vokst fram av lange og stabile perioder der sosialdemokratiene har hatt ansvar og fått gjennomslag for våre idealer om solidaritet, rettferdighet, menneskeverd og frigjøring. Vi har også hatt vår samfunnskamp. En kamp for retten til innflytelse i sitt eget samfunn. Til å delta. En kamp for likestilling mellom kvinner og menn. En kamp for et levende demokrati. Men - det var aldri bare en kamp for egne rettigheter - men for et samfunn der alle hadde de samme rettigheter.

Bit for bit ble samfunnet bygget om. Friheten, mulighetene og innflytelsen for den enkelte ble utvidet, på alle livets områder.

Det er mange krefter som former et samfunn. Men først da vanlige mennesker fikk politisk innflytelse, ble det mulig å skape et velferdssamfunn. Vanlige mennesker i våre land fikk makt og ansvar, både for seg og sitt samfunn.

Demokratiet krever noe av oss. Det krever at vi tar ansvar. Ikke bare for oss selv og våre egne interesser. Det krever at vi deltar. Det krever vilje til å foreta valg. Det krever vilje til å ta hensyn til hverandre. Dette må gå foran særinteresser og egeninteresse. Det er også arbeiderbevegelsens styrke.

Vi må forsette en levende debatt om frihetens vilkår. Beholde engasjementet, stille spørsmål om hvordan vi vil ha morgendagen. Hvordan småbarns og skolebarns dag må være. Hvordan de nye familiene skal greie arbeid og omsorg. Hvordan de eldre kan få være med og delta i løsningene av de mange oppgavene, samtidig som de har trygghet for støtte og omsorg.

Arbeiderbevegelsens kamp for et bedre samfunn har alltid strukket seg ut over egne landegrenser. I dag er dette viktigere enn noen sinne. Vi er i blitt enda mer vevd sammen og blir i økende grad berørt av det som skjer utenfor vårt lands grenser.

Vårt verdensbilde har gjennomgått store forandringer på disse 40 årene:

Hundre nye land har kommet til og tatt sete i De forente nasjoner - hundre land med håp og visjoner om en bedre fremtid.

Verdens befolkning er blitt fordoblet. Vi er nå mer enn 5 milliarder mennesker i verden, og vi vil bli 10 milliarder en gang i neste århundre.

Fredssak og rettferd er en fane-sak for svensker og nordmenn. Fred og frihet henger nøye sammen. Der hvor det ikke er frihet, er heller ikke fredens vilkår oppfylt. Der hvor det ikke er rettferdighet er freden uten innhold. Men det er mulig å skape en verden der krigsfrykten er fjernet, og der goder og ansvar er fordelt på en mer rettferdig måte.

Idag tar vi i Norden dette som en selvfølgelig oppgave i fellesskap. Men det har ikke alltid vært slik. Vår fred og frihet er ikke blitt gitt oss av andre. Frihet er vokst frem av en lang utvikling. Tenk bare på det som idag virker så uttrolig, at Norge og Sverige for et par generasjoner siden fryktet krig seg imellom. Skal vi ikke kaste et blikk tilbake i historien og se på hva andre har sagt og ment om oss?

Den greske filosof Hippokrates, som også regnes som legekunstens far, bemerket dette om de nordiske folk for over 2000 år siden:

"Befolkningen i det høye nord, i fjell-land med rikelig med regn og store temperaturforskjeller på årstidene, har ofte en kraftig legemsbygning som passer for mot og utholdenhet. De har en særlig legning for å være blodtørstige og brutale".

Også den franske dikter Voltaire hadde merket seg nordboerne. Om svensker sier han at de er: "høye av vekst. Den klare himmel gir dem sunnhet, det harde værlag gir dem styrke. De lever lenge, bare de ikke svekker seg ved umåteholden bruk av sterke drikker, som de nordiske folk synes å sette så meget større pris på, som naturen har nektet dem disse gaver".

Svenskene er velskapte folk. De er kraftige og smidige og i stand til å tåle strengt arbeid, sult og nød". I dette vil dere vel gjerne være enige med dikteren?, - men han fortsetter også: "De er stolte og tapre og de fødte krigere!"

Idag vet vi at fornuften og den politiske kultur seiret over krigeren.

La oss minnes de nedrustningsforhandlingene som Norge og Sverige førte i 1905 i forbindelse med unionsoppløsningen. Kravet fra svensk side var at Norge skulle rive ned festningene ved grensen til Sverige. Det var som om Sverige ville forsikre seg om at Norge forble slik dikteren Bjørnstjerne Bjørnsons hadde beskrevet sitt land:

"Norge, Norge,
Hytter og hus, og ingen borge,"

Dette er idag historie. Men la oss også merke oss de ord som falt under forhandlingene fra den norske statsråd Vogt, og

som idag kan gi håp og inspirasjon i arbeidet for større forståelse mellom verdens nasjoner. Vogt sa at:

"Når tid er gått, og det som nå skjer er blitt historie, vil det vise seg at den mistro som hersker i Sverige mot de norske festninger, ikke har vært begrunnet etter unions-oppløsningen".

Ikke bare har statsråd Vogt fått rett, så rett at vi idag har vanskelig for å tro at det kunne komme til ufred mellom våre to land, men utviklingen har vist at Sverige og Norge er ført nærmere og nærmere sammen i samfunnsvilkår og statsskikk slik at vi idag samarbeider mye nærmere og bedre enn vi kunne under unionen. Båndene og fellesskapet er langt sterkere. Ingen kan fjerne de tusener på tusener av bånd som hvert slektsledd har føyet til dette fellesskapet.

Krigsårene kunne ikke lukke vår grense. Grenselosenes virke - og flere av dem er tilstede her idag - og de mange som tok imot de titusener av norske flytninger på svensk side, det brede håndslag fra vanlige svenske kvinner og menn - de konkrete bevis på brorskapsånd og søsterbånd på grunnplanet - alt dette virket sterkt på oss i Norge.

Jeg husker godt min egen barndom i Sverige, for jeg kom tilbake som seks-åring i 1945. Som dere skjønner har jeg selv vært flyktning.

Da frigjøringen kom reiste vi tilbake til Norge med tog. Da vi kom til grensen sa min mor: "Nå, Gro, nå er vi i Norge." Men det var jo ingen forskjell. Skogen og landskapet bare fortsatte. For meg var det ett land.

Idag er grensene mellom våre to land en strek på kartet. Vi er i den heldige situasjon at vi kan bruke våre krefter på å fremme freden så langt våre krefter rekker, ikke bare i vår del av verden. Dette årtusen går mot slutten. Tre grunnleggende forhold må sikres for oss og våre etterkommere: fred, miljø og utvikling.

La oss arbeide for at statsråd Vogts ord skal kunne beskrive den utvikling vi nå går inn i. La oss vise at den mistro som hersker i verden kan bygges ned, og at tillit og samarbeid kan bygges opp. Fortsatt er det dype skiller mellom mennesker, både i Europa og i resten av verden. La oss se mulighetene i det som forener oss, framfor det som skiller oss.

Den nye atmosfære i Øst-Vest-forbindelsene kan frigjøre krefter og ressurser for byggende arbeid. Vi trenger større praktisk solidaritet også med utviklingslandene som knuges av kvelende gjeldsbyrder og mangel på utvikling. Altfor lenge har det vært stillstand i arbeidet med en mer rettferdig økonomisk verdensorden. Alt for lenge har det vært et skrikende misforhold mellom de krefter som har vært brukt i verdens våpensmier og de som har vært satt inn i byggende virksomhet. Hvor lenge skal vi vente før de store industriland gir sin rimelige andel av bistand til fattige land? Altfor lenge har Norge og Sverige, sammen med

Nederland og Danmark, vært alene om å oppfylle FN-vedtaket om utviklingshjelp.

Nylig ble jeg spurt av en amerikansk journalist om vi ikke hadde noe mer praktisk å foreslå enn å øke bistanden fra industrilandene. Det var da ikke realistisk. Ikke realistisk? Når Norge og Sverige kan gjøre det i praksis, da er det realistisk, - da har vi vist at det er fullt mulig!

Vår tid domineres av at tempo og kurs i den økonomiske og sosiale utvikling i verden har delt seg i to ulike spor. I de industrialiserte land er det dynamikken i den industrielle og teknologiske utvikling som dominerer. I utviklingslandene, derimot, formørker fattigdommen og mangelen på utvikling sammen med miljøødeleggelsene folkenes fremtidshåp.

Arbeidsdeling, nasjonalt og internasjonalt, har gjort oss mer avhengige av hverandre, på tvers av land og kontinenter. Samtidig har hensynet til solidaritet og felles ansvar hatt trange tider.

Knappe ressurser kan brukes og fordeles for å tilfredsstille behov for flest mulig, men de kan også brukes som om ressursene var uendelige, og som om virkningene for helse og miljø av forbruksmønsteret ikke angår oss. Og begge disse hovedtendensene finnes side om side i dagens verden.

Denne ene jord må gi plass til en verdensøkonomi flere ganger så stor som dagens. I tiårene fremover vil derfor forsvarlig bruk av ressurser bli en av de største utfordringer verden står overfor. Dette er blitt like viktig som arbeidet for fred og avspenning.

Det handler om fredens innhold. Vi kjenner krigens trusler og lidelser, men ser vi klart nok at freden kan få ødeleggende virkninger om vi ikke legger om kursen i tide? For hvilket innhold får menneskerettighetene, hvis miljøet ødelegges? For det er det det står om: om ren luft, rent vann og dyrkbar jord - om selve livsgrunnlaget - om vår felles fremtid. Vi har bare en jord, og det er vårt felles ansvar å ta vare på den.

Ifjor ble vi 5 milliarder mennesker på jorden. Vi vet ikke hvor eller når verdensborger nr. 5 milliarder ble født. Sannsynligvis var det i et utviklingsland, og han eller hun var én av en større søskenflokk i en fattig familie. Foreldrenes glede og stolthet var blandet med bekymring over hvordan de skulle mette ennå en munn. Det var ennå en som ville trenge utdanning. Det var ennå som ville bli truet av sykdommer i barneårene. Ennå en med en usikker fremtid.

Hvordan skal vi ta vare på hverandre med ennå en fordobling av verdens befolkning? Helt sikkert er det at vi ikke kan fortsette som før. Vi bruker for mye av jordens begrensede ressurser, og vi bruker jorda som avfalls plass for en utvikling på galt spor.

For få år siden visste svært få hva oson-laget var for noe. Nå snakkes det om det i skolene og barnehagene.

Bevisstheten øker, og det er bra, for det haster.

Og vi er slett ikke maktesløse. Vår generasjon har større kunnskaper muligheter enn noen tidligere generasjoner. Vi må fortsatt ha økonomisk vekst. Utviklingslandene må en mer rettferdig del av godene. Dette er nødvendig for å vinne kampen mot fattigdommen, men vekst er også grunnlaget for å løse miljøproblemene. Men veksten må få et annet innhold. Vi må bruke mindre energi og ressurser i våre land. Skal vi lykkes må alle bidra.

Sør-kystene av Sverige og Norge har vært rammet av en miljøtragedie. Algeinvasjonen skapte uro blant folk i Norge. For slik er det i et land som er det i et land der folk til alle tider har levet av havet og med havet. Når havet rammes da rører det ved noe grunnleggende i oss nordmenn.

Vi vet ikke hvorfor algene blomstret, men det kan henge sammen med klimaforhold og økte forurensninger. I en årrekke har vi tilført luft og vann mer og mer forurensning. Algene kan være et varsko om at grensene er nådd. Det legger et ansvar på oss til større innsats - for en bærekraftig utvikling.

Verdenskommisjonen la vekt på en bedre internasjonal styring av hvordan vi bruker de globale fellesressurser. Oppgavene stiller nye krav til samarbeid over landegrensene. Forholdene kan bedres av landene enkeltvis, men de kan bare løses i fellesskap.

De nordiske land må se det som sin klare oppgave å stimulere til en ny giv i det internasjonale arbeid for fred, rettferdighet og en bærekraftig utvikling. Fremtiden må bygges på en solid grunnmur. Hverdagens kvinner og menn må bære arbeidet fram. Folkelige bevegelser og organisasjoner kan bære fram menneskenes håp og forventninger.

Skal utviklingen snus, må innflytelse spres. Alle må stimuleres til debatt og medvirkning. Og kan det finnes en mer meningsfylt oppgave idag enn å arbeide for fred, rettferdighet og en bærekraftig utvikling?